

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
РАДА ПО ВИВЧЕННЮ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Акименко Олена Юріївна

УДК 330.322 : 332.12

**ПОБУДОВА ІНВЕСТИЦІЙНО-ОРІЄНТОВАНОЇ МОДЕЛІ
РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ
(на матеріалах Чернігівської області)**

Спеціальність 08.00.05 – розвиток продуктивних сил
і регіональна економіка

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2008

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Раді по вивченню продуктивних сил України Національної академії наук України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор **Бутко Микола Петрович**, Чернігівський державний технологічний університет Міністерства освіти і науки України, завідувач кафедри менеджменту.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор **Дачій Олександр Іванович**, Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України, головний науковий співробітник відділу інвестиційної політики та місцевого самоврядування;

кандидат економічних наук **Мащенко Віктор Петрович**, Чернігівський державний технологічний університет Міністерства освіти і науки, доцент кафедри менеджменту.

Захист відбудеться “24” грудня 2008 р. об 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.160.01 Ради по вивченню продуктивних сил України Національної академії наук України за адресою: 01032, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 60.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Ради по вивченню продуктивних сил України Національної академії наук України за адресою: 01032, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 60.

Автореферат розісланий “___” листопада 2008 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.В. Левковська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Підвищення ефективності функціонування регіональної господарської системи, забезпечення її конкурентоспроможності зумовлюють необхідність постійного пошуку шляхів активізації інвестиційної діяльності.

Розробка та задіяння інвестиційно-орієнтованої моделі регіонального розвитку сприяє подоланню наявних диспропорцій; створює умови для економічної зацікавленості підприємств і територій у нарощуванні обсягів інвестицій, забезпечує оптимальну структуру товарного виробництва (робіт, послуг) для найбільш ефективного використання сукупного інвестиційного потенціалу регіону, формує сприятливий інвестиційний клімат; формує критеріальні підходи оцінки впливу інвестиційної діяльності на сталий розвиток регіону та передумови змін складових системи регіонального управління, як сукупності пріоритетів функціонування регіональної господарської системи в ринкових умовах.

В наукових розробках теоретичних та прикладних проблем інвестиційного розвитку значний внесок зробили такі відомі вітчизняні вчені, серед яких: Амоша О.І., Бажал Ю.М., Беленький П.Ю., Бланк І.А., Борщевський П.П., Бутко М.П., Гаврилюк О.В., Геєць В.М., Голикова В.І., Данилишин Б.М., Долішній М.І., Дорогунцов С.І., Карпінський Б.А., Куценко В.І., Лисецький А.С., Пересада А.А., Хвесик М.А., Чернюк Л.Г., Чижова В.І., Чумаченко М.Г. та зарубіжні вчені: Балабанов В.С., Бернс В., Бірман Г.І., Кенс Дж. М., Ковальов В.В., Макконел К., Марковіц Г., Массе П., Міллер М., Модільяні Ф., Шарп В. та інші.

Аналіз наукових напрацювань з зазначених проблем свідчить про необхідність подальшого вивчення та обґрунтування необхідності побудови інвестиційно-орієнтованої моделі регіонального розвитку як основи для подолання асиметрії регіонального ландшафту України та більш ефективного використання потенціалу територій.

Сукупність визначених проблемних питань обумовила вибір теми дисертаційного дослідження, визначила її структурну побудову, предмет, об'єкт і наукові задачі.

Головна ідея дисертаційної роботи полягає у розробці теоретико-методологічних засад побудови інвестиційно-орієнтованої моделі регіонального розвитку в трансформаційний період та практичних рекомендацій стосовно її застосування в практиці регіонального управління.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження узагальнює авторські напрацювання в ході підготовки державних регіональних програм соціально-економічного розвитку та тісно пов'язана з фундаментальними науково-дослідними

роботами Ради по вивченню продуктивних сил України Національної академії наук України, зокрема з темами: 3.1.5.63 «Схема (Прогноз) розвитку і розміщення продуктивних сил України та її регіонів (областей) на тривалу перспективу» (номер державної реєстрації 0100U000657), в межах якої автором обґрунтовано стратегічні напрями розвитку регіональних господарських систем в контексті трансформаційних процесів; 3.1.5.66 «Соціально-економічні проблеми розвитку регіонів: методологія і практика» (номер державної реєстрації 0101U007880), в рамках якої дисертантом визначено об'єктивні і суб'єктивні фактори інвестиційної привабливості регіональних господарських систем.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування необхідності побудови інвестиційно-орієнтованої моделі регіонального розвитку в умовах поглиблення ринкових відносин, розробки стратегічних напрямів розвитку регіональних господарських систем у контексті сучасних трансформаційних процесів.

Для досягнення поставленої мети в роботі необхідно було вирішити наступні завдання:

- узагальнити існуючі теоретико-методологічні розробки стосовно теми дослідження з метою поглиблення категорій інвестиційної проблематики в сучасних умовах розвитку регіональних господарських систем;
- виявити передумови і фактори, обґрунтувати принципи побудови (функціонування) інвестиційно-орієнтованої моделі регіонального розвитку;
- теоретично визначити категорію “сукупний інвестиційний потенціал”, дослідити її взаємозв'язок з інвестиційно-орієнтованою моделлю регіонального розвитку та оцінити ступінь впливу на прискорення темпу розвитку та структурні зрушення в економіці регіону;
- провести оцінку структурно-динамічних зрушень у регіональних господарських системах та виявити місце інвестиційно-орієнтованої моделі в реалізації довгострокових цілей соціально-економічного розвитку регіону;
- поглибити методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості та на її базі розрахувати ефективність інвестиційної діяльності конкретного регіону при впровадженні інвестиційно-орієнтованої моделі регіонального розвитку;
- на основі програмно-цільового підходу побудувати інвестиційно-орієнтовану модель регіонального розвитку та розробити організаційно-економічний механізм її реалізації;
- обґрунтувати стратегічні напрями інвестиційного розвитку регіону.

Об'єктом дослідження є процес формування та використання інвестиційної складової розвитку регіональних господарських систем у трансформаційний період.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних і практичних положень, спрямованих на побудову інвестиційно-орієнтованої моделі регіонального розвитку.

Методи дослідження. Теоретичною та методичною основою дисертації є система загальнонаукових і спеціальних положень, розробок вітчизняних та зарубіжних вчених з питань розвитку продуктивних сил і регіональної економіки, теоретичних, методологічних розробок Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України і наукових установ економічного напрямку з питань інвестиційної проблематики.

У процесі дослідження застосовувалися загальнонаукові та спеціальні методи економічних досліджень, зокрема, діалектичний метод пізнання, який сприяв вивченню інвестиційної складової стратегічних напрямів розвитку регіональних господарських систем. При вивченні інвестиційної проблематики в трансформаційний період застосовувались історичний та аксіоматичний методи. При обробці і аналізі фактичного матеріалу використовувались методи – індексний, групування, класифікації, узагальнення, типології. При обґрунтуванні використовувався метод експертних оцінок, при розробці інвестиційно-орієнтованої моделі регіонального розвитку – метод моделювання.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні документи з економічних питань, матеріали Держкомстату України, дані річних звітів, інформаційних та аналітичних бюлетенів, монографії, збірники наукових праць, інформаційних оглядів з питань інвестиційної діяльності, матеріали власних досліджень. Обробка даних здійснювалася за допомогою персонального комп'ютера з використанням пакету EXCEL для Windows.

Наукова новизна одержаних результатів. На основі комплексного дослідження в роботі обґрунтовано теоретичні методики та практичні засади побудови інвестиційно-орієнтованої моделі регіонального розвитку та напрями її реалізації для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіонів. Наукові результати дослідження, які характеризуються науковою новизною і виносяться на захист:

вперше:

- розроблено інвестиційно-орієнтовану модель регіонального розвитку, в основу якої покладено стратегічний розвиток регіонів відповідно до національних пріоритетів, що супроводжується прогресивними структурними зрушеннями та підвищенням конкурентоспроможності регіональних господарських систем. Застосування такої моделі дозволяє здійснити прогнозування загальних

обсягів інвестицій, формування інвестиційної стратегії з врахуванням особливостей розвитку конкретного регіону;

удосконалено:

- понятійно-категоріальний апарат, зокрема визначено структуру і зміст наукової категорії «сукупний інвестиційний потенціал» на основі формальної моделі його нагромадження, що дало можливість провести відповідну диференціацію регіонів України;

- методичні підходи до розрахунку інвестиційного рейтингу, в якому на основі наявної статистичної інформації обґрунтовано використання об'єктивних та суб'єктивних факторів інвестиційної привабливості територій;

- критеріальні підходи до оцінки впливу інвестиційної діяльності на сталий розвиток регіону, насамперед на характер структурних зрушень в економіці, розв'язання соціальних проблем, раціональне використання природних ресурсів та охорону довкілля;

набуло подальшого розвитку:

- класифікація інвестицій, виходячи із послідовного здійснення етапів інвестиційної діяльності та забезпечення ефективних шляхів реалізації стратегії соціально-економічного розвитку регіону через впровадження інвестиційно-орієнтованої моделі;

- складові системи управління регіональним розвитком, яка є сукупністю пріоритетів розвитку регіональної господарської системи та управлінських дій органів влади в ринкових умовах;

- дослідження засад функціонування мотиваційного механізму регіонального розвитку з урахуванням специфіки ринкових відносин та протиріч, що виникають внаслідок регіональної асиметрії та поглиблення її в сучасних умовах.

Відмінністю одержаних результатів дослідження від існуючих наукових розробок є програмно-цільовий підхід до розв'язання проблем регіонального розвитку в рамках інвестиційно-орієнтованої моделі.

Практичне значення одержаних результатів. Наукові результати дисертаційного дослідження, зокрема методологія оцінки інвестиційної привабливості регіону для формування рейтингів інвестиційної активності окремих адміністративно-територіальних одиниць, методичні підходи до обрахунку параметрів інвестиційного потенціалу регіону використані Чернігівським Головним управлінням економіки обласної державної адміністрації при розробці Програми інноваційно-інвестиційного розвитку Чернігівської області на 2007–2010 роки «Чернігівщина інвестиційна – 2010» (довідка № 1-2/1342 від 26.02.2008 р.), Радою по вивченню продуктивних сил України НАН України згідно з метою 3.1.5.63 «Схема (Прогноз) розвитку і розміщення продуктивних сил України та її регіонів (областей) на тривалу перспективу» (довідка № 01-11/190 від 17.03.2008 р.)

Крім того, результати дослідження використовуються в навчальному процесі Чернігівського державного технологічного університету, зокрема при викладанні курсів «Інвестування», «Інвестиційний менеджмент», «Інноваційний менеджмент», «Регіональна соціально-економічна політика», «Зовнішньоекономічна діяльність» для студентів факультетів: економічного, менеджменту і підприємництва; післядипломної освіти ЧДТУ (довідка № 1306/08-312 від 26.02.2008 р.) та Чернігівського інституту інформації бізнесу і права при викладанні курсів «Інвестиційна діяльність», «Інноваційна політика та фінансове забезпечення» (довідка № 1015 від 27.02.2008 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є результатом самостійного наукового дослідження, в якій автором обґрунтована побудова інвестиційно-орієнтованої моделі регіонального розвитку. Наукові розробки, практичні узагальнення, положення, висновки, рекомендації, одержані на основі наукового підходу до завдання – пошуку шляхів активізації інвестиційної діяльності регіональної господарської системи, належать особисто автору і є його вкладом в розвиток регіональної економіки та продуктивних сил. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використані лише ті ідеї і положення, які отримані в результаті індивідуального дослідження.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційної роботи доповідалися й одержали схвалення на 9 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: Всеукраїнській науково-практичній конференції “Фінансово-економічні проблеми розвитку регіонів України” (м. Дніпропетровськ, 4 листопада 2003 р.), Міжнародній науково-практичній конференції “Наука і освіта 2004” (м. Дніпропетровськ, 10–25 лютого 2004 р.), Міжнародній науково-практичній конференції „Наука та інновації – 2005” (м. Дніпропетровськ, 17–31 жовтня 2005 р.), Міжвузівській науково-практичній конференції “Комплексна безпека підприємницької діяльності: економіко-правові засади, стратегія формування та перспективи розвитку” (м. Чернігів, 27 квітня 2006 р.), Міжнародній науково-практичній конференції “Научное пространство Европы – 2007” (м. Дніпропетровськ, 16–30 квітня 2007 р.), Всеукраїнській конференції молодих учених і студентів “Інноваційні процеси економічного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід” (м. Тернопіль, 29 квітня 2007 р.), Міжнародній науково-практичній конференції “Европейская наука XXI века – 2007” (м. Дніпропетровськ, 16–31 травня 2007 р.), Міжнародній науково-практичній конференції “Перспективи та пріоритети розвитку економіки України та її регіонів” (м. Луцьк, 10–11 жовтня 2008 р.), Міжнародній науковій конференції “Макроекономічне регулювання інвестиційних процесів та впровадження стратегії інновативно-інноваційного розвитку в Україні” (м. Київ, 23 жовтня 2008 р.).

Публікації. За матеріалами дисертації опубліковано 20 наукових праць, з них 12 статей у фахових виданнях ВАК України. Загальний обсяг становить 4,98 друк. арк., з них 4, 62 – належить автору.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації становить 244 сторінки комп'ютерного тексту, у тому числі 30 таблиць, 28 рисунків, з яких – 7 займають всю площу сторінки. Список використаних джерел із 228 найменувань викладено на 21 сторінках, 7 додатків – на 12 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У першому розділі “Теоретико-методологічні засади формування інвестиційної складової розвитку регіональних економічних систем” розкрито сутність, змістовне наповнення, досліджено формальну структуру, генезис категорії “інвестиційна модель” у процесі еволюції економічної думки; виявлено передумови і фактори, обґрунтовано принципи оцінки інвестиційних процесів на основі інвестиційно-орієнтованої моделі регіонального розвитку.

Дослідження еволюції поглядів економічної сутнісно-змістовної характеристики інвестицій дало змогу встановити особливості генезису цієї категорії та надати власне визначення. Інвестиції – будь-які вкладення (фінансові, матеріальні, інтелектуальні, інформаційні), зумовлені в поточному періоді або віддаленій перспективі стратегією регіонального розвитку та спрямовані на позитивні зрушення у галузях та сферах діяльності регіональних економічних систем з метою негайного чи відстроченого примноження матеріального та соціального багатства суспільства і збереження природного середовища для майбутніх поколінь.

Таке розуміння категорії «інвестиції» дає змогу: відобразити інвестиції, як вкладення в регіональні економічні системи; побудувати інвестиційно - орієнтовану модель регіонального розвитку, яка може бути ефективним механізмом реалізації стратегій сталого розвитку регіонів України. Інвестиційна діяльність повинна базуватися на системі принципів, яка обґрунтована в дисертації з виділенням їх як загальноекономічного, так і специфічного характеру.

Достатньо широко досліджені сучасні погляди на зміст категорії «інвестиційний потенціал», визначено особливості врахування його ролі при побудові інвестиційно-орієнтованої моделі регіонального розвитку. На авторський погляд внутрішній інвестиційний потенціал регіону це - органічна єдність реальних бізнесових, бюджетних, позабюджетних, кредитних та інтелектуальних можливостей регіонального економічного

простору, які спрямовуються на реалізацію стратегічних програм та забезпечення сталого розвитку регіону.

Формальна модель накопичення внутрішнього інвестиційного потенціалу регіону представлена у такому виразі:

$$VIPR = \sum_{t=1}^n \frac{BI + IRB + IRP + IRG + IRK + IRN}{(1+i)^t}, \quad (1)$$

де: VIPR – внутрішній інвестиційний потенціал регіону;
 BI – бюджетні інвестиційні ресурси;
 IRB – інвестиційні ресурси бізнесових структур;
 IRP – інвестиційні ресурси населення;
 IRG – інвестиційні ресурси громадських об'єднань, благодійних організацій;
 IRK – інвестиційні кредитні ресурси;
 IRN – інтелектуальні ресурси;
 t – рік надходження інвестицій;
 i – річний рівень інфляції (в частках одиниці).

Під сукупним інвестиційним потенціалом регіону розуміємо обсяги внутрішніх інвестиційних ресурсів (VIPR) у поєднанні з прямими іноземними інвестиціями (PII), вкладеннями з інших регіонів України (IR_Z) для здійснення інвестиційної діяльності в регіоні відповідно до заданих стратегічних цілей.

Формальна модель накопичення сукупного інвестиційного потенціалу виглядає так:

$$SIPR = VIPR + PII + IR_Z. \quad (2)$$

Сучасна наука не виробила єдиного трактування дефініції «інвестиційно-орієнтована модель», що спричинено наявністю різних підходів до визначення сутності, змістовного наповнення та багатоаспектності цього поняття.

Під інвестиційно-орієнтованою моделлю регіонального розвитку слід розуміти систему організаційних, правових та економічних важелів, механізмів та інструментів, спрямованих на використання наявного потенціалу та перетворення інвестицій у каталізатор позитивних інноваційно-структурних зрушень та сталого розвитку регіональних господарських систем.

У другому розділі “Структурно-динамічна характеристика інвестиційного розвитку регіонів України в трансформаційний період” проведено аналітичне дослідження адаптації інвестиційно-орієнтованої моделі до сучасного стану розвитку регіональних господарських систем.

У роботі досліджено відтворювальну, технологічну, галузеву, територіальну структуру інвестицій в основний капітал та динаміку внутрішнього, сукупного потенціалу Чернігівської області (рис. 1).

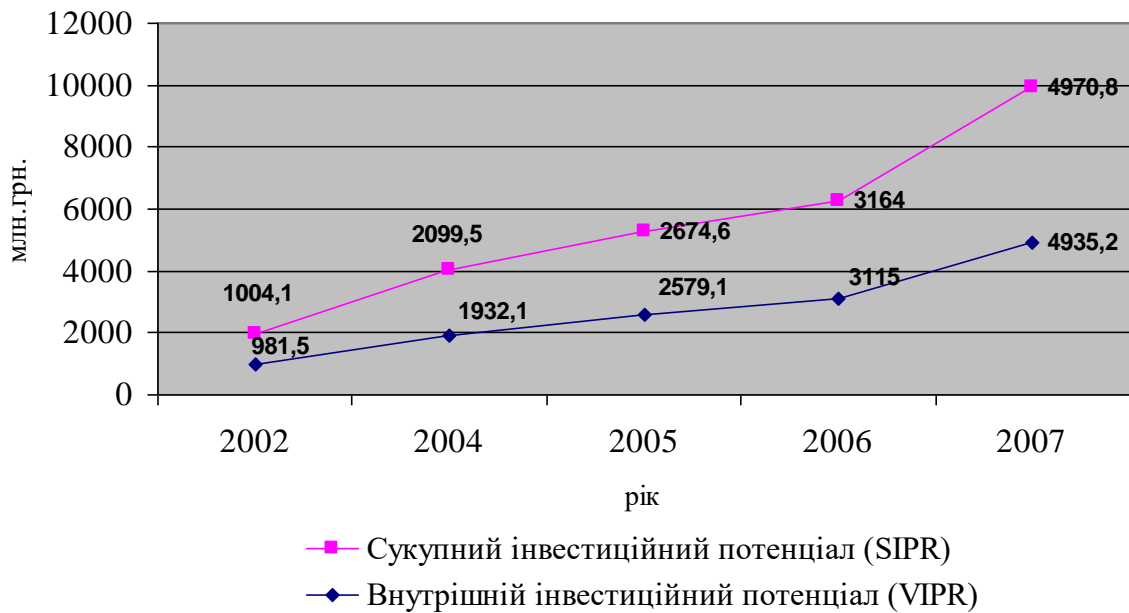

Рис. 1. Динаміка внутрішнього та сукупного інвестиційного потенціалу Чернігівської області

Отримані результати підтвердили, що активізація інвестиційної діяльності в регіоні у 2003-2006 роки обумовлена загальними тенденціями оздоровлення економіки, а також концентрацією внутрішніх та зовнішніх ресурсів в рамках Закону України “Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Чернігівській області”.

В 2007 році у розвиток економіки регіону спрямовано 3452,1 млн. грн. капітальних інвестицій, проти 2047,0 млн. грн. у 2006 р., або більше у 1,7 раза (табл. 1), проте в територіях пріоритетного розвитку – вони зменшились у 3,5 раза.

Скасування норм вищеназваного Закону через Закон України «Про Державний бюджет на 2006 рік» призвело до призупинення реалізації інвестиційних проектів, уповільнення загальної динаміки соціально-економічного розвитку Чернігівської області.

Не дивлячись на досить високі темпи приросту інвестицій, в цілому Чернігівська область відноситься до регіонів, що характеризуються повільним інвестиційним розвитком. За підсумками 2007 року посіла лише 17 місце серед регіонів України. Ще більш помітно поступається область і за показником інвестиції в основний капітал у розрахунку на одну особу (23 місце серед регіонів України).

Гальмівні тенденції у нарощуванні обсягів капітальних інвестицій, ігнорування регіональних пріоритетів їх спрямування, обумовили погіршення технологічної структури галузей матеріального виробництва. Так, у 2007 році питома вага харчової, переробної, хімічної, деревообробної, целюлозно-паперової та промисловості будівельних матеріалів, які відносяться до 3-го технологічного укладу, становила 89,2% загального обсягу промислового виробництва, тоді як у 2000 році – 62,7%. За цей же період інноваційна активність господарюючих суб'єктів області знизилась відповідно з 34,7% до 15,5%.

Таблиця 1

Динаміка капітальних інвестицій в Чернігівській області та Україні в 2000–2007 рр. (у фактичних цінах), млн. грн.*

	2000	2002	2005	2006	2007	2007 до 2000, %
Чернігівська область, всього	1278	702	1613	2047	3452	491,7
у тому числі на одну особу	1012,5	572,9	1380,5	1777,1	3038,9	300,1
Україна, всього	75176	46563	111174	143332	222679	296,2
у тому числі на одну особу	1537,3	970,1	3056,1	3072,8	4799,1	312,2

*Джерело: Статистичний щорічник “Чернігівщина - 2007”. – Чернігів, 2008. – 504 с.; Статистичний довідник “ Україна у цифрах 2007”. – Київ, 2008. – 242 с.

Ранжування регіонів за рівнем сукупного інвестиційного потенціалу як базового параметру побудови інвестиційно-орієнтованої моделі їх розвитку, дозволило визначити їх чотири групи: регіони-лідери, регіони, яким притаманний стабільний інвестиційний розвиток, регіони з уповільненим інвестиційним розвитком та інвестиційно-рецесійні регіони (рис. 2).

Запровадження державних преференцій інвестиційної діяльності в регіонах третьої, четвертої груп дозволило б більш повно реалізувати використання їхнього потенціалу, забезпечити активізацію у всіх сферах господарської діяльності, оптимізації територіальних пропорцій в рамках інвестиційно-орієнтованої моделі регіонального розвитку.

У третьому розділі “Стратегічні напрями та побудова інвестиційно-орієнтованої моделі регіонального розвитку” обґрунтовано методичні підходи до розрахунку ринкового рейтингу регіонів України на базі об'єктивних та суб'єктивних факторів інвестиційної привабливості територій; розроблено організаційно-

економічний механізм функціонування складової інвестиційного розвитку регіону; запропоновано напрями стратегічного розвитку регіональних господарських систем на основі побудови інвестиційно-орієнтованої моделі регіонального розвитку.

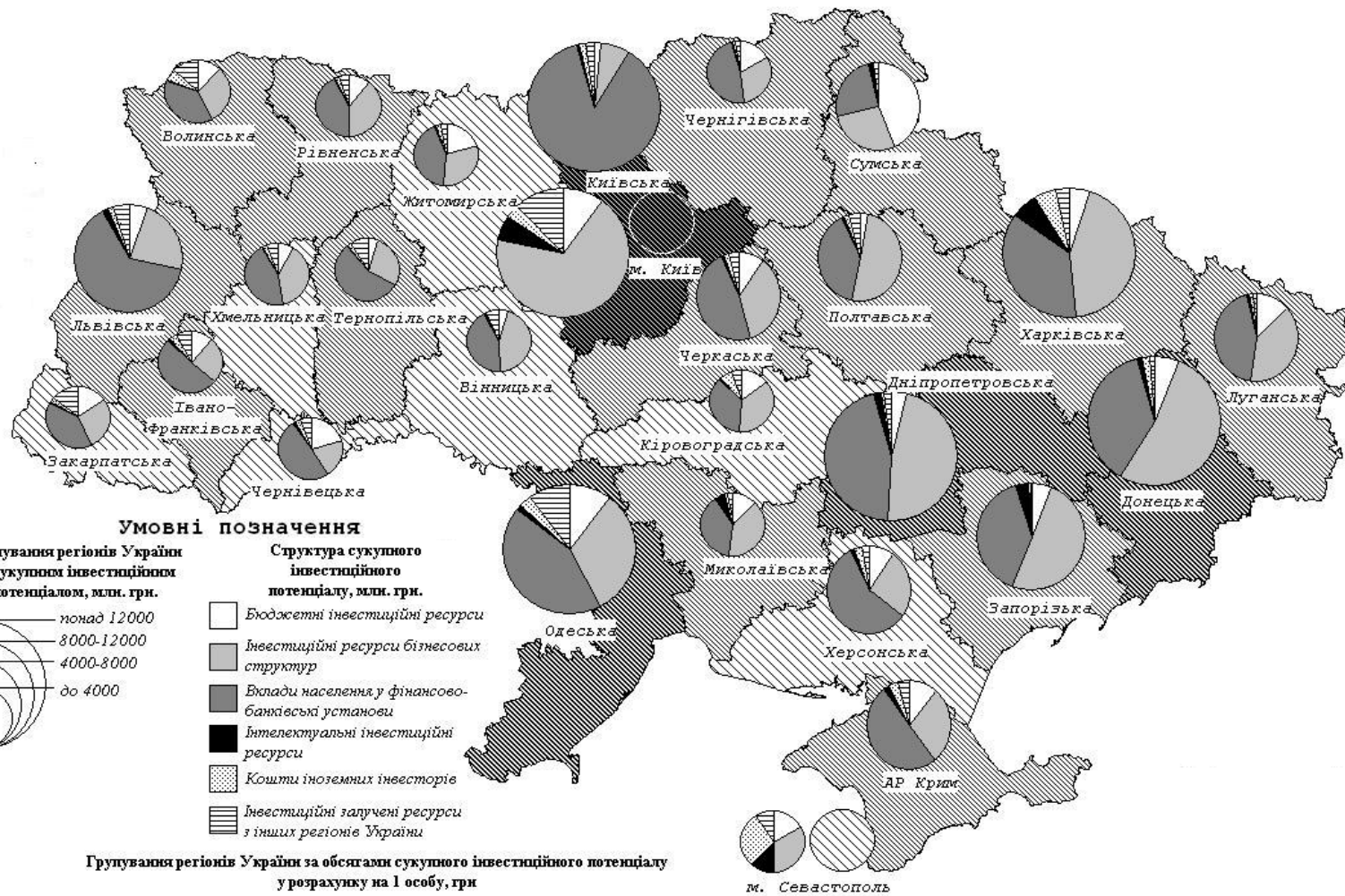

рис. 2. Диференціація регіонів України за показником сукупного інвестиційного потенціалу

Інвестиційну привабливість слід розглядати як складову інвестиційного клімату, що відображає можливості регіону стосовно використання його інвестиційного потенціалу.

Авторська методика оцінки інвестиційної привабливості регіону базується на матеріалах офіційної статистики. Основними критеріями якої є: оцінка регіонального потенціалу, ступінь його використання та наявність інвестиційних преференцій і ризиків. Результати оцінки впливу окремих факторів дозволили зробити висновок, що Чернігівська область відноситься до регіонів, які відзначаються середнім рівнем інвестиційної привабливості (табл. 2).

Таблиця 2

**Оцінка відносної сприятливості факторів, що визначають інвестиційну привабливість Чернігівської області
(середньоукраїнські значення прийняті за 1,00)**

Показник	Індекс привабливості
1. Економіко-географічне положення	1,02
2. Природно-ресурсний потенціал	1,17
3. Трудовий потенціал:	0,91
• наявність економічно-активного населення	0,58
• освітньо-кваліфікаційний рівень населення	1,36
• вартість робочої сили	0,78
4. Економічний потенціал	0,73
5. Місткість споживчого ринку	0,74
6. Інфраструктурний потенціал	0,96
7. Науково-технічний потенціал	0,20
8. Інвестиційні преференції	2,02
9. Інвестиційні ризики:	0,88
• політичний ризик	1,00
• економічний ризик	0,74
• соціальний ризик	0,89
• екологічний ризик	0,93

З урахуванням оцінки інвестиційного потенціалу та рівня інвестиційної привабливості регіону в дисертації представлено інвестиційно-орієнтовану модель, в основу якої покладено програмно-цільовий підхід, який дозволяє задіяти ендогенні і екзогенні підйоми нарощування та використання наявного потенціалу, отримати синергійний ефект від об'єднаних дій на макро-, мікро-, і мезорівнях, спрямовувати його у русло сталого розвитку регіону та позитивних структурних зрушень в його економіці (рис. 3).

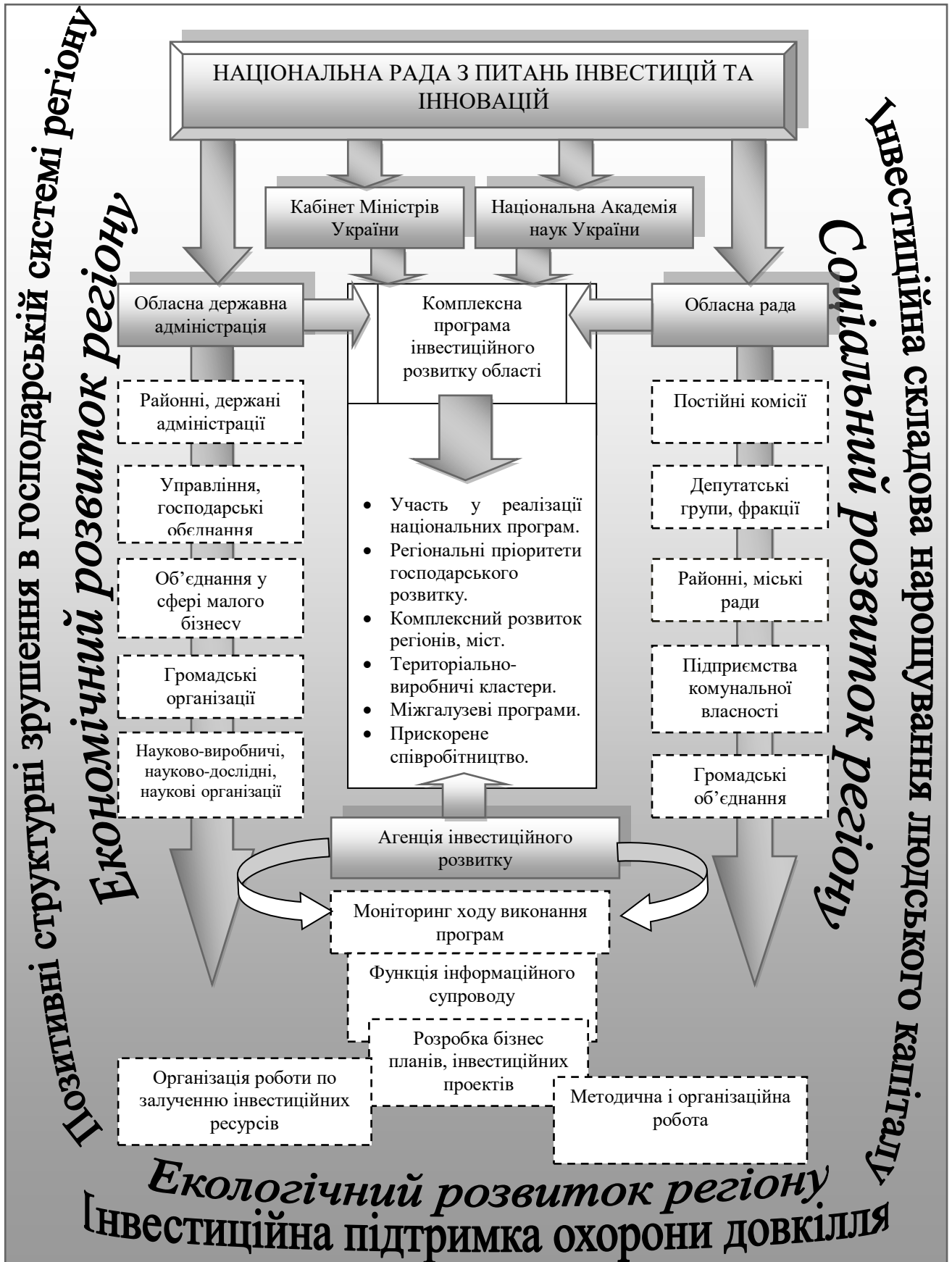

Рис. 3. Структура інвестиційно-орієнтованої моделі регіонального розвитку

Функціонування моделі базується на комплексній програмі інвестиційного розвитку області, до розробки якої долучаються господарюючі суб'єкти, науково-дослідні, науково-виробничі, організаційні, вищі навчальні заклади, місцеві органи виконавчої влади та місцевого самоврядування. Характерною особливістю цієї програми є те, що вона базується на національних пріоритетах інвестиційного розвитку, враховує вітчизняні досягнення у галузі фундаментальних та прикладних наукових досліджень, передбачає комплексний розвиток регіону та його таксономічних одиниць за рахунок ефективного використання науково-технічного, природно-ресурсного потенціалів та галузей регіональної спеціалізації, формування територіально-виробничих кластерів, транскордонне співробітництво.

Комплексна програма інвестиційного розвитку області розробляється обласною державною адміністрацією та затверджується обласною радою.

Для методичної і організаційної роботи, проведення моніторингу ходу виконання програми, інформаційного супроводу її, надання допомоги господарюючим суб'єктам у бізнес-плануванні та консалтингу, залучення зовнішніх інвестиційних ресурсів органами місцевого самоврядування разом з господарюючими суб'єктами у сфері науково-технічного прогресу доцільно створювати агенції регіонального інвестиційного розвитку.

Саме через формування таких структур можна уникнути дублювання діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування у сфері інвестиційного розвитку, скоординувати діяльність всіх учасників інвестиційного процесу, максимально використати регіональний інвестиційний потенціал.

Впровадження інвестиційно-орієнтованої моделі регіонального розвитку дозволить забезпечити ефективне використання наявного потенціалу та досягти позитивних структурних зрушень в економіці регіональних господарських систем, нарощування людського капіталу та досягнення економічної рівноваги.

ВИСНОВКИ

1. Розв'язання важливої проблеми пошуку ефективної інвестиційно-орієнтованої моделі регіонального розвитку викликало необхідність узагальнення та обґрунтування наукових положень теоретичного і методологічного характеру, спрямованих на формування стратегічних напрямів розвитку регіональних господарських систем в контексті сучасних трансформаційних процесів.

2. Дослідження еволюції поглядів економічної сутнісно-змістовної характеристики інвестицій дало змогу встановити особливості генезису цієї категорії, узагальнити їх класифікацію, розглянути підходи до

визначення критерію “інвестиційний потенціал” та на цій основі обґрунтувати сутність поняття “сукупний інвестиційний потенціал регіональної господарської системи”.

3. На базі аналізу існуючих методик оцінки ефективності інвестиційної діяльності розроблено авторську методику оцінки інвестиційної привабливості регіону для подальших розрахунків рівня інвестиційної активності та рівня використання інвестиційного потенціалу регіону.

4. Розкрито сутнісні ознаки категорії “інвестиційна привабливість регіональної господарської системи”, як комплексу взаємопов’язаних інвестиційнозначущих регіональних складових, оцінка яких обґрунтована методологічно з використанням математичного апарату, стали основою власно розробленої методики визначення інвестиційного рейтингу регіонів України, яка базується на національній системі статистичної звітності і враховує співвідношення об’єктивних та суб’єктивних факторів.

5. Обґрунтовано стратегічні напрями інвестиційного розвитку регіону як єдиної територіально-специфічної еколого-соціо-економічної системи, що характеризується цілісністю, узгодженістю, збалансованістю відтворювального процесу та управління.

6. Дослідження підтвердили, що становлення інноваційно-інвестиційної моделі розвитку регіональної господарської системи повинно відбуватися з урахуванням державних преференцій, політики прискореної амортизації, гарантії в інвестиційному кредитуванні малого та середнього бізнесу, створенні інноваційних фондів.

7. Базовим механізмом функціонування інвестиційно-орієнтованої моделі на регіональному рівні може бути комплексна інноваційно-інвестиційна програма розвитку регіону. Вона дозволить через моніторинг наявної ситуації в регіоні розглядати існуючі проблеми з технологічної, екологічної, економічної, соціальної, демографічної, культурно-освітньої та інших точок зору, а також збалансувати ресурсний і виробничий потенціал у напрямку комплексного розвитку територій.

8. Система управління регіональним розвитком потребує модернізації і оптимізації адміністративного апарату, впровадження нових технологій менеджменту та підготовку нового покоління управлінців; усунення протиріч, що виникають між місцевими органами самоврядування і органами виконавчої влади на місцях; оптимізації взаємовідносин між системою управління, суб’єктами господарювання та соціумом.

9.3 метою активізації інвестиційних процесів та стимулювання інноваційного розвитку особливої уваги набуває розробка Стратегії соціально-економічного розвитку регіону, як сукупності належних пріоритетів розвитку регіону та управлінських дій, що дозволяють: подолати диспропорції в соціально-економічному розвитку, забезпечити

оптимальну структуру товарного виробництва для найбільш повного та ефективного використання наявного потенціалу, активно сприяти розвитку сфер та напрямів господарської діяльності, в тому числі за рахунок створення відповідних кластерів, у яких регіон здатен забезпечити собі лідерські позиції.

10. Створення агенцій регіонального інвестиційного розвитку дозволить збалансувати владні повноваження, задіяти ефективні механізми використання регіонального потенціалу, супроводу та моніторингу інвестиційної діяльності з метою усунення наявних диспропорцій та темпів розвитку регіональних господарських систем.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях

1. *Носенко О.Ю. (Акименко О.Ю.)* Спеціальний режим інвестування у регіоні як території пріоритетного розвитку / О.Ю. Носенко, М.П. Бочок. // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Економічні науки. – Чернігів, 2002. – № 16. – С. 56–67. *Особистий внесок:* визначено специфіку спеціального режиму інвестування Чернігівського регіону як території пріоритетного розвитку (зокрема, податкові преференції).

2. *Акименко О.Ю.* Амортизація як інвестиційний ресурс відновлення основних виробничих фондів підприємства / О.Ю. Акименко, В.П. Онищенко // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Економічні науки. – Чернігів, 2003. – № 20. – С. 94–101. *Особистий внесок:* визначення ролі амортизації в активізації інвестиційного процесу регіональних господарських систем.

3. *Акименко О.Ю.* Теоретично-методологічне обґрунтування інвестиційного процесу / О.Ю. Акименко // Збірник наукових праць Кіровоградського державного технічного університету. Економічні науки. – Кіровоград, 2003. – Вип.5. – С. 63–72.

4. *Акименко О.Ю.* Регіональні аспекти інвестиційної діяльності Чернігівської області / О.Ю. Акименко, В.В. Акименко // Сіверянський літопис. Всеукраїнський науковий журнал. – 2003. – № 5–6. – С. 189–194. *Особистий внесок:* проаналізовано напрямки активізації інвестиційної діяльності регіону.

5. *Акименко О.Ю.* Іноземні інвестиції в економіку Чернігівської області / О.Ю. Акименко, В.В. Акименко // Сіверянський літопис. Всеукраїнський науковий журнал. – 2004. – № 5–6. – С. 96–101. *Особистий внесок:* проаналізовано структуру джерел фінансування інвестицій, виявлено та оцінено частку прямих іноземних інвестицій у загальному обсязі; виявлено фактори інвестиційної привабливості регіону.

6. *Бутко М.П.* Сучасна проблематика оцінки інвестиційної привабливості регіону / М.П. Бутко, С.М. Зеленський, О.Ю. Акименко // Економіка України. Політично-економічний журнал Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України та НАН України. – 2005. – № 11. – С. 30–37. *Особистий внесок*: нова методологія оцінки інвестиційної привабливості регіону на підставі співвідношення факторів об’єктивного та суб’єктивного характеру.

7. *Акименко О.Ю.* Інновації як об’єкт реальних інвестицій / О.Ю. Акименко, С.М. Шкарлет // Сіверянський літопис. Всеукраїнський науковий журнал. – 2006. – № 3. – С. 96–101. *Особистий внесок*: досліджено генезис теорії інновацій та етапи формування системи наукових знань про інновації.

8. *Акименко О.Ю.* Аналіз відтворювальних проблем інвестицій та визначення інвестиційних пріоритетів розвитку Чернігівського регіону / О.Ю. Акименко // Сіверянський літопис. Всеукраїнський науковий журнал. – 2006. – № 6. – С. 149–158.

9. *Акименко О.Ю.* Державне регулювання інноваційного розвитку економіки України / О.Ю. Акименко // Вісник ЧДТУ. – 2006. – № 27. – С. 181–191.

10. *Акименко О.Ю.* Промисловий комплекс та його роль у формуванні інвестиційної привабливості Чернігівського регіону / О.Ю. Акименко // Сіверянський літопис. Всеукраїнський науковий журнал. – 2007. – № 4. – С. 177–183.

11. *Бутко М.П.* Генезис теорії інвестицій в процесі еволюції економічної думки / М.П. Бутко, О.Ю. Акименко // Інвестиції: практика та досвід. Науково-практичний журнал. – 2007. – № 13. – С. 4–11. *Особистий внесок*: проаналізовано теоретико-методологічні положення економічної сутнісно-змістовної характеристики інвестицій, класифікації інвестицій.

12. *Бутко М.П.* Методологічні засади формування інвестиційного потенціалу регіональних господарських систем / М.П. Бутко, О.Ю. Акименко // Інвестиції: практика та досвід. Науково-практичний журнал. – 2008. – № 5. – С. 3–7. *Особистий внесок*: розкрита сутність понять “внутрішній інвестиційний потенціал” та “сукупний інвестиційний потенціал”, обґрунтована структура та джерела його формування.

Тези доповідей

13. *Акименко О.Ю.* Визначення пріоритетів інвестиційно-інноваційного процесу / О.Ю. Акименко // Фінансово-економічні проблеми розвитку регіонів України: всеукр. наук.-практ. конф., 4 листопада 2003 р.: тези доповідей. – Дніпропетровськ: Дніпр. нац. університет, 2003. – Т. 11. – С. 104–105.

14. *Акименко О.Ю.* Джерела залучення інвестицій в Чернігівську область / О.Ю. Акименко // Наука і освіта “2004”: міжнар. наук.-практ.

конф., 10–25 лютого 2004 р.: тези доповідей. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. – С. 8–11.

15. *Акименко О.Ю.* Інноваційна активність промислових підприємств Чернігівської області / О.Ю. Акименко // Наука та інновація – “2005”: міжнар. наук.-практ. конф., 17–31 жовтня 2005 р.: тези доповідей. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2005. – С. 3–5.

16. *Акименко О.Ю.* Інноваційний розвиток як процес господарювання / О.Ю. Акименко // Комплексна безпека підприємницької діяльності: економіко-правові засади, стратегія формування та перспективи розвитку: міжвуз. наук.-практ. конф., 27 квітня 2006 р.: тези доповідей. – Чернігів: РВВ: “Юрист”, 2006. – С. 65–66.

17. *Акименко О.Ю.* Структура та роль об’єктів та суб’єктів інвестиційного ринку (на прикладі Чернігівської області) / О.Ю. Акименко // Научное пространство Европы – 2007: міжнар. наук.-практ. конф., 16–30 квітня 2007 р.: тези доповідей. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2007. – Т. 1. – С. 60–62.

18. *Акименко О.Ю.* Формування інвестиційної стратегії регіональних економічних систем / О.Ю. Акименко // Інноваційні процеси економічного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід: всеукр. конф. молодих учених і студентів: тези доповідей. – Тернопіль: КІЦ Прінт-Офіс, 2007. – С. 4–6.

19. *Бутко М.П.* Методичний підхід до оцінки ефективності інвестиційних проектів / М.П. Бутко, О.Ю. Акименко // Европейская наука XXI века – 2007: міжнар. наук.-практ. конф., 16–31 травня 2007 р.: тези доповідей. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2007. – Т. 1. – С. 67–70.

20. *Акименко О.Ю.* Методологічні особливості організації обліку фінансових інвестицій / О.Ю. Акименко // Перспективи та пріоритети розвитку економіки України та її регіонів: міжнар. наук.-практ. конф., 10–11 жовтня 2008 р.: тези доповідей. – Луцьк: РВВ ЛДТУ, 2008. – Розд. 3. – С. 14–19.

21. *Акименко О.Ю.* Тенденції інвестиційного розвитку Чернігівського регіону / О.Ю. Акименко // Макроекономічне регулювання інвестиційних процесів та впровадження стратегії інновативно-інноваційного розвитку в Україні., 23–24 жовтня 2008 р.: тези доповідей. – У 3 ч. – К.: РВПС України НАН України, 2008. – Ч. 3. – С. 282–284.

АНОТАЦІЯ

Акименко О.Ю. Побудова інвестиційно-орієнтованої моделі регіонального розвитку (на матеріалах Чернігівської області). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна

економіка. – Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України, Київ, 2008.

Дисертаційна робота присвячена теоретико-методологічним питанням побудови інвестиційно-орієнтованої моделі регіонального розвитку, як фактора забезпечення результативного розвитку у відповідності з соціально-економічною стратегією, задіянням всіх наявних важелів, механізмів та інструментів використання інвестиційного потенціалу регіону.

У дисертації визначено зміст понять “внутрішній інвестиційний потенціал”, “сукупний інвестиційний потенціал”, запропоновано формальну модель нагромадження потенціалу для проведення диференціації регіонів України.

Проведена оцінка структурно-динамічних зрушень в регіональних господарських системах, виявлено місце інвестиційно-орієнтованої моделі в реалізації довгострокових цілей соціально-економічного розвитку регіону.

На основі розробленої методології реальної оцінки інвестиційної привабливості регіону розраховано ефективність інвестиційної діяльності конкретного регіону.

Ключові слова: інвестиційно-орієнтована модель, регіональний розвиток, сукупний інвестиційний потенціал, інвестиційна привабливість регіону, стратегія.

АННОТАЦИЯ

Акименко Е.Ю. Построение инвестиционно-ориентировочной модели регионального развития (на материалах Черниговской области). – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.05 – развитие производительных сил и региональная экономика. – Совет по изучению производительных сил Украины НАН Украины, Киев, 2008.

Диссертационная работа посвящена вопросом построения инвестиционно-ориентировочной модели регионального развития, которая выступает фактором обеспечения результативности в соответствии с социально-экономической стратегией, привлечением механизмов использования инвестиционного потенциала региона.

На основе обобщения разработок ученых и проведения собственного анализа, в работе раскрыто содержание понятий «внутренний инвестиционный потенциал», «совокупный инвестиционный потенциал». Предложенная формальная модель накопления совокупного инвестиционного потенциала была базовой при ранжировании регионов Украины и выделения следующих групп: регионов-лидеров; регионов,

которым присуще стабильное инвестиционное развитие; регионов с замедленным инвестиционным развитием; инвестиционно-рецессионных регионов.

В диссертации усовершенствована методика оценки инвестиционной привлекательности регионов Украины на основе анализа действующих методик оценки экономической эффективности инвестиционных проектов, сформулированы основополагающие принципы, на которых базируются показатели эффективности. В соответствии с данной методикой проведена оценка инвестиционной активности региональной хозяйственной системы и уровня использования инвестиционного потенциала.

В диссертации предложен собственный подход для расчета инвестиционного рейтинга, в котором обосновано использование объективных и субъективных факторов инвестиционной привлекательности на основе имеющейся статистической информации; разработан организационно-экономический механизм функционирования составляющей инвестиционного развития региона; предложены направления стратегического развития регионов в соответствии с предложенной инвестиционно-ориентировочной моделью регионального развития.

Внедрение инвестиционно-ориентировочной модели регионального развития позволит обеспечить эффективное использование потенциала, достичь положительных структурных сдвигов в хозяйственных системах, наращивании рабочего капитала и достижении экономического равновесия.

Ключевые слова: инвестиционно-ориентировочная модель, региональное развитие, совокупный инвестиционный потенциал, инвестиционная привлекательность регионов, стратегия.

THE SUMMARY

Akymenko O. Y. Investment-oriented modeling of regional development (by the example of the Chernigov region). – Manuscript.

There is the dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of economic sciences on a speciality 08.00.05 – productive forces development and regional economy. – Council on studying productive forces of Ukraine NAS of Ukraine, Kyiv, 2008.

The thesis work is dedicated to the theoretical-and-methodical issues of definition of the investment-oriented model of regional development as a factor of successful development in accordance with the social-and-economic strategy, engagement of all necessary leverage, mechanisms and implements for exploitation of the region's investment potential.

The thesis defines the meaning of such notions as “internal investment potential”, “aggregate investment potential”, and offers a formal model of the potential accumulation allowing differentiation of the regions of Ukraine.

The thesis provides an estimate of the structural-and-dynamic progress in the regional economic systems, and explains the position of the investment-oriented model in the process of implementation of the long-term objectives of the regions’ social-and-economic development.

The key words: investment-oriented model, regional development, aggregate investment potential, investment attractiveness of regions, strategy.

Підписано до друку 17.11.2008 р.

Формат 60x84/16

Ум. друк. арк. 1,16. Обл.-вид.арк. 0,8

Наклад 100 прим. Зам. № 136

Національна академія наук України

Рада по вивченню продуктивних сил України

01032, Україна, м. Київ-32, бул. Тараса Шевченка, 60

Дільниця оперативного друку РВПС України НАН України,

01032, Україна, м. Київ-32, бул. Тараса Шевченка, 60